

POROČILO O SONDIRANJU V OKOLICI IGA PRI LJUBLJANI

Staško Jesse

V septembru ter deloma v oktobru leta 1955 je ekipa Sekcije za arheologijo pri SAZU izkopala nekaj sond v okolici KLO Studenec-Ig pri Ljubljani. Namen tega sondiranja je bil ugotoviti terenske razmere na področju, ki je predvideno za bodoča izkopavanja v tem delu Ljubljanskega barja (statigrafija tal, višina talne vode itd.), dalje po možnosti ugotoviti točnejše mesto IV. in V. kolišča, ki ju je odkril že K. Dežman ob Strojnovi vodi, a ju ni do konca raziskal; končno smo želeli odkriti še kako novo kolišče, kar se nam je v neki meri tudi posrečilo.

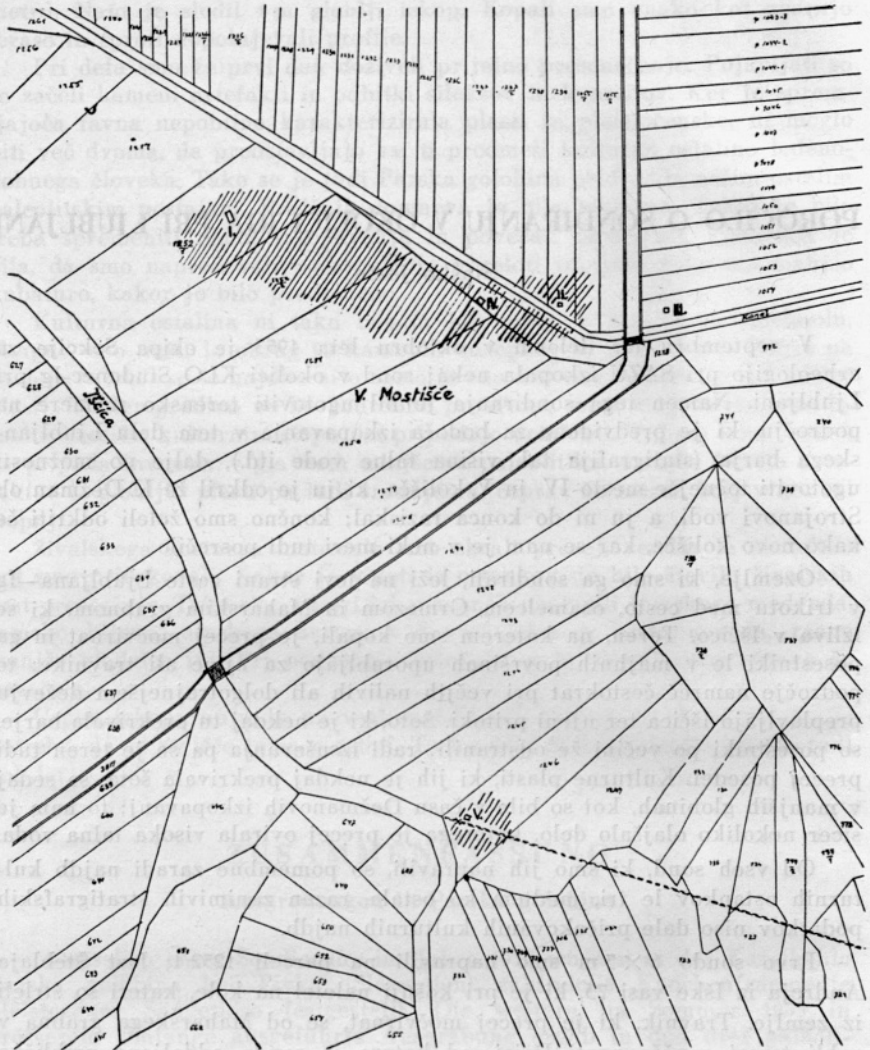
Ozemlje, ki smo ga sondirali, leži na levi strani ceste Ljubljana—Ig v trikotu med cesto, osamelcem Grmezom in Maharskim grabnom, ki se izliva v Iščico. Teren, na katerem smo kopali, je precej močvirnat in ga posestniki le v majhnih površinah uporabljajo za njive ali travnike; to področje namreč čestokrat pri večjih nalivih ali dolgotrajnejšem deževju preplavljajo Iščica ter njeni pritoki. Šoto, ki je nekdanj tu prekrivala barje, so posestniki po večini že odstranili; radi izsuševanja pa se je teren tudi precej posedel. Kulturne plasti, ki jih je nekdanj prekrivala šota, so sedaj v manjših globinah, kot so bile v času Dežmanovih izkopavanj; to nam je sicer nekoliko olajšalo delo, katerega je precej ovirala visoka talna voda.

Od vseh sond, ki smo jih napravili, so pomembne zaradi najdb kulturnih ostankov le tri, medtem ko ostale, razen zanimivih stratigrafskih podatkov niso dale pričakovanih kulturnih najdb.

Prvo sondo 6×3 m smo napravili na parceli 1252/1, last Šteblaja Andreja iz Iške vasi 73, ki je pri košnji naletel na kole, kateri so štrleli iz zemlje. Travnik, ki je precej močvirnat, se od Maharskega grabna v rahli terasi spušča proti Iščici, od katere je sonda oddaljena približno 120 metrov.

Ruši, s slabo močvirnato travo, je sledil temnorjav subhumus, nato pa vrsta raznobarnih ilovic do temnosive. Razporeditev je bila naslednja:

- ruša v debelini 6—10 cm;
- temnorjav subhumus: 4—12 cm;
- temnosiva ilovnata plast: 7—10 cm;
- svetlorumena ilovica (ostanki preperelega kamenja) 10—18 cm;
- temnosiva ilovica do dosežene globine 80 cm (priloga 1).

Risba 1. Okolica Maharskega grabna

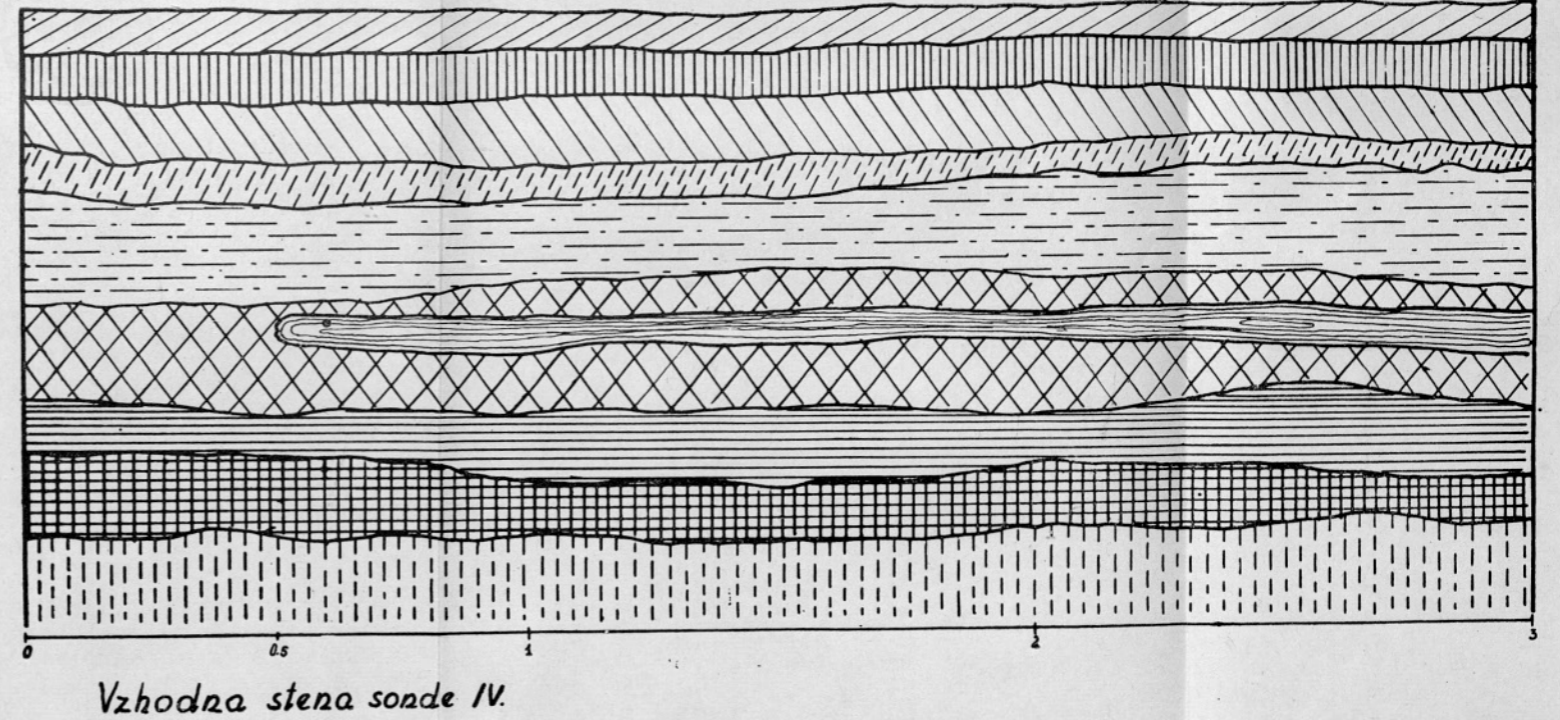
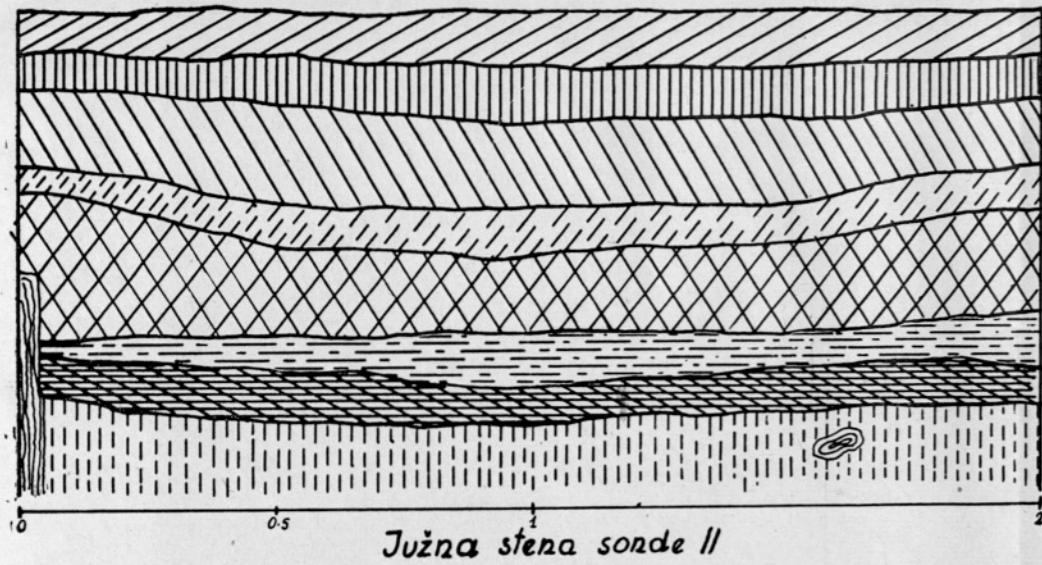
To plast pokriva na enem delu v obliki polkroga (220×200 cm) ogljena proga, ki leži nad vrsto apnencev, položenih med koli; v enem primeru celo nad kolom. Apnencev se na nekaterih mestih drži še ogljenina. Morda bi to mesto lahko označili za kurišče. (T. I, 2, risba 2.)

Zadnji dve plasti lahko označimo zaradi številnih kulturnih ostankov za kulturni plasti.

Priloga 2

Priloga 3

temnorjav subhumus	kol	temnorumenkasta peskovita ilovica
temnorjava ilovica	svetlorumenkasta peskovita ilovica	ruša
temnosiva ilovnata plast	rjavkasta ilovica	temnorjava ilovica z organskimi ostanki
svetlorumena ilovnata plast	svetlosiva peskovita glina	

V sondi smo odkrili 54 navpičnih kolov, prvega že v globini okoli 30 cm; od tega je bilo 8 kolov klanih. Koli, za katere so povečini uporabili kostanj, so bili debeli od 3 do 16,5 cm; povprečna debelina je bila 8 cm. Kot smo imeli priliko opaziti že na Blatni Brezovici (izkopavanja Sekcije za arheologijo julija 1953), je tudi tu opazna neka smotrna razporeditev kolov v skupine po tri ali pet skupaj v vrstah, ki so oddaljene med seboj 1—1,20 cm. Vrste so potekale v smeri jugozahod—severovzhod (risba 2).

Med koli so v svetlorumeni in temnosivi ilovici ležali številni kulturni ostanki.

Najbogateje je bila zastopana keramika, našli smo pa tudi fragmentirano koščeno bodalo ter nepoškodovano bodalo, kateremu je sklepna glavica služila kot držaj (dolžina 14,4 cm; T. III, 1, 2). Poleg rezila iz sivega roženca (dolžina 8 cm, širina 2 cm; T. III, 3), ki je ležal pod kuriščem, smo našli še eno fragmentirano rezilo ter nekaj majhnih odcepkov (T. III, 4, 5). Številne so bile najdbe razbitih živalskih kosti.

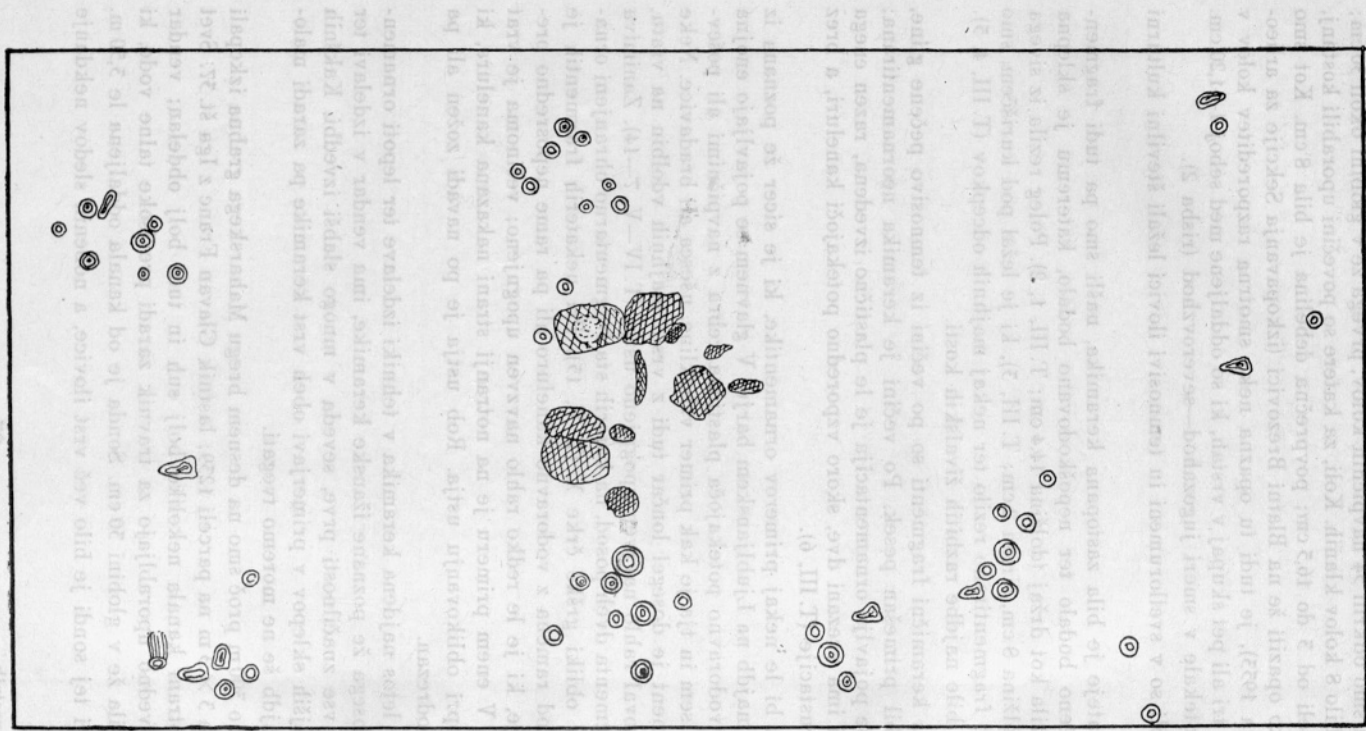
Najdeni keramični fragmenti so po večini iz temnosivo pečene gline, kateri je bil primešan pesek. Po večini je keramika neornamentirana; v kolikor se pojavlja ornamentacija je le plastično izvedena, razen enega primera, ki ima vrezani dve, skoro vzporedno potekajoči kaneluri, a brez sledov inkrustacije (T. III, 6).

Omenil bi le nekaj primerov ornamentike, ki je sicer že poznana iz dosedanjih najdb na Ljubljanskem barju. V glavnem se pojavljajo enojna ali dvojna vodoravno potekajoča plastična rebra z navpičnimi ali poševnimi vrezi; sem in tja je kak primer vzbokline, ušesca ali bradavice. Neke vrste ornament je dosegel lončar tudi z vrsto majhnih vdolbin na vratu, ko je oblikoval rahlo navzven upognjeno ustje (T. IV—V, 7—14). Zanimiva sta dva fragmenta dveh posod, na katerih sta fragmentarno ohranjeni ornamentaciji v obliki grške črke X (T. V, 15). Pri nekaterih fragmentih je vrat ločen od ramena z vodoravno kaneluro ali pa rame neposredno prehaja v ustje, ki je le redko rahlo navzven upognjeno; večinoma je vrat cilindričen. V enem primeru je na notranji strani nakazana kanelura, ki je nastala pri oblikovanju ustja. Rob ustja je po navadi zožen ali pa vodoravno odrezan.

Čeprav letos najdena keramika v tehniki izdelave ter lepoti ornamentacije ne dosega že poznane izanske keramike, ima vendar v izdelavi ter ornamentu vse značilnosti prve, seveda v mnogo slabši izvedbi. Kakšnih daljnosežnejših sklepov v primerjavi obeh vrst keramike pa zaradi maloštevilnih najdb še ne moremo tvegati.

Približno 300 m proč smo na desnem bregu Maharskega grabna izkopali drugo sondo 3 × 3 m na parceli 1239; lastnik Glavan Franc z Iga št. 37. Svet je na tej strani kanala nekoliko bolj suh in tudi bolj obdelan; vendar parcelo še vedno uporabljajo za travnik zaradi previsoke talne vode, ki se je pojavila že v globini 30 cm. Sonda je od kanala oddaljena le 3,50 m.

Tudi pri tej sondi je bilo več vrst ilovice, a nobenih sledov nekdanje šote.

Risba 2. Sondra I

Profil južne stene je bil naslednji:

ruša do debeline 12 cm;

temnorjav subhumus: 8—10 cm;

temnorjava ilovica: 12—16 cm;

temnosiv trd ilovnat pas: 8—10 cm;

temnorjava ilovica z organskimi ostanki: 16—30 cm;

svetlorumena ilovica: 4—12 cm;

temnorumenkasta peskovita ilovica: 8—12 cm;

svetlo siva peskovita glina; v tej plasti smo dosegli globino 130 cm ne da bi ta plast prenehala (priloga 2).

Za kulturno plast bi tu označili temnorjavo in deloma tudi svetlorumeno ilovico.

Medtem ko je bila prva sonda zelo bogata z najdbami, je bila ta sorazmerno precej revna. Morda smo na tem mestu bili že na meji prejšnjega kolišča, saj je tretja sonda, oddaljena le svojih 80 m, bila že brez kulturne plasti ali ostankov.

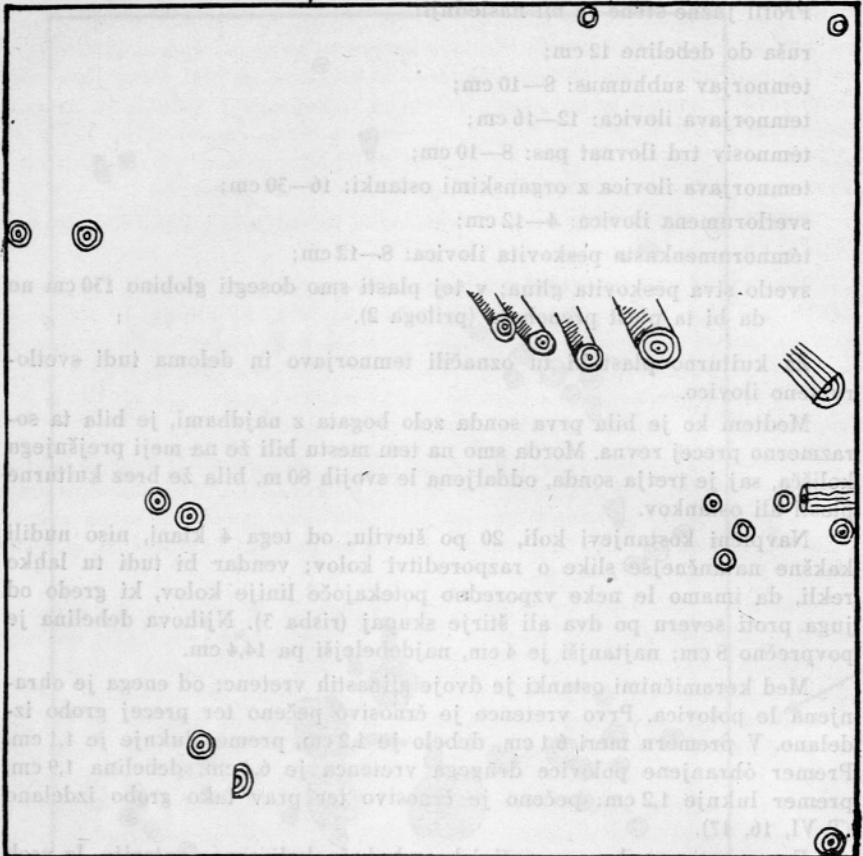
Navpični kostanjevi koli, 20 po številu, od tega 4 klani, niso nudili kakšne natančnejše slike o razporeditvi kolov; vendar bi tudi tu lahko rekli, da imamo le neke vzporedno potekajoče linije kolov, ki gredo od juga proti severu po dva ali štirje skupaj (risba 3). Njihova debelina je povprečno 8 cm; najtanjši je 4 cm, najdebelejši pa 14,4 cm.

Med keramičnimi ostanki je dvojje glinastih vretenc; od enega je ohranjena le polovica. Prvo vretence je črnosivo pečeno ter precej grobo izdelano. V premeru meri 6,1 cm, debelo je 1,2 cm, premer luknje je 1,1 cm. Premer ohranjene polovice drugega vretenca je 6,4 cm, debelina 1,9 cm, premer luknje 1,2 cm; pečeno je črnosivo ter prav tako grobo izdelano (T. VI, 16, 17).

Fragmenti posod so po večini brez kakršnekoli ornamentacije. Iz vseh fragmentov je bilo mogoče rekonstruirati le mali bikonični lonček, narejen iz sivo pečene gline, mešane s peskom. Lonček, ki je bil zelo grobo izdelan, je imel rahlo navzven upognjeno ustje. Višina lončka je 7,3 cm, premer največjega oboda 8,5 cm, premer dna 5,8 cm, debelina stene pri dnu 0,8 cm. Na največji periferiji je bila na vsaki strani po ena vzboklina ali pa dvojje bradavic, ki sta bili vertikalno prevrtani; aplikacije danes niso več vidne, vidni pa sta obe luknji v delno ohranjenem ostenju (T. VI, 18).

Ohranjena je tudi črnosivo pečena aplikacija v obliki majhne konične ploščice (premer 4,2 cm, debelina 1,1 cm), z majhno vdolbino na sredi ter z vrezi na obodu kroga (T. VI, 19). Nizki cilindrični vratovi majhnih posod so po večini z vodoravnimi kanelurami ločeni od ramena. Fragment trakastega ročaja ter fragment posode z vodoravnim ušescem, ki je prav tako vodoravno predrt, sta dopolnjevala celotno zbirko najdenih keramičnih ostankov.

Fragment koščenega šila je bila edina najdba koščenega orodja, sicer pa so bile le razbite cevaste živalske kosti in del živalske lobanje.

Risba 3. Sonda II.

V tretji sondi, ki je bila izkopana prav tako na desnem bregu Maharkega grabna in oddaljena od druge 80 m, nismo našli nobenih kulturnih ostankov niti kulturne plasti ali kolov.

Približno 10 cm debeli ruši ter 18 cm debelemu subhumusu so sledile:

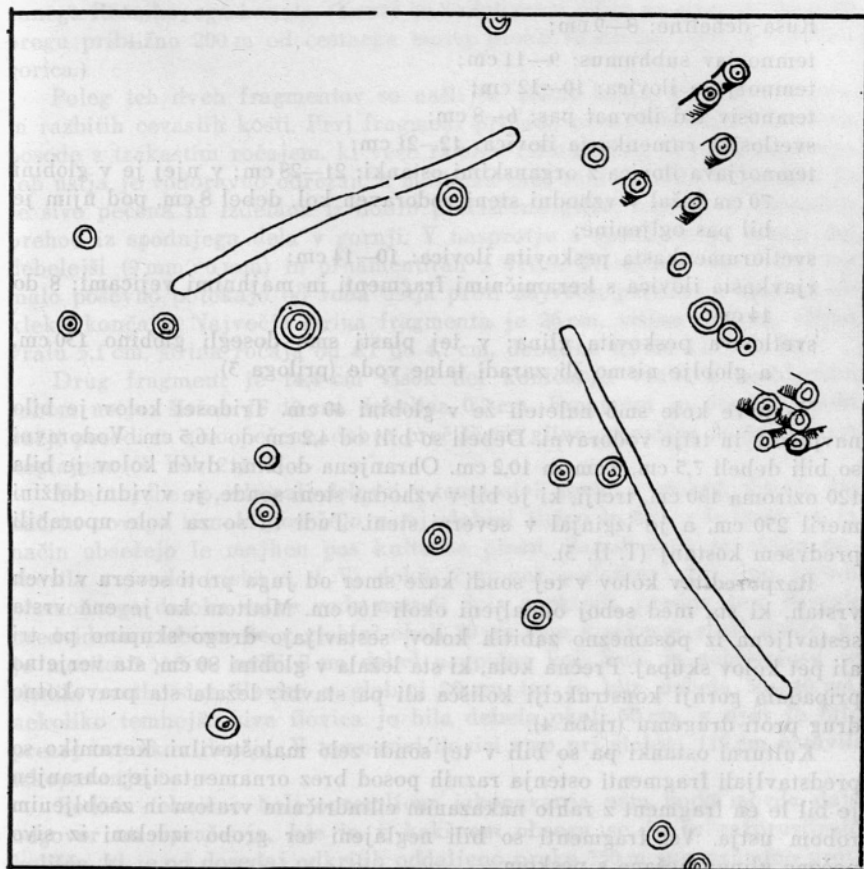
temnorjava ilovica: 80 cm;

temnosiv trd ilovnat pas: 4 cm;

svetlosiva ilovica: 16 cm;

temnejša siva ilovica: 20 cm;

nekoliko mivkasta sivorumenkasta ilovica do dosežene globine 160 cm.

Risba 4. Sonda IV.

S to sondo smo verjetno segli že izven območja kolišča, na katero smo naleteli v drugi sondi.

Četrta po vrsti je bila sonda na parceli 1250, last Štrumblja z Iga na tako imenovanem Velikem Mostišču. Sonda, ki je merila 3×3 m, je bila oddaljena od levega brega Maharskega grabna 12,70 m, od levega roba ceste Ig—Babna gorica pa 120 m. Svet je na več mestih prekrivala voda, ki nam je zlasti v nižjih globinah zelo ovirala delo.

Med vsemi sondami je imela ta najbolj zanimiv profil.

Ruša debeline: 8—9 cm;
 temnorjav subhumus: 9—11 cm;
 temnorjava ilovica: 10—12 cm;
 temnosiv trd ilovnat pas: 6—8 cm;
 svetlosiva rumenkasta ilovica: 12—21 cm;
 temnorjava ilovica z organskimi ostanki: 21—28 cm; v njej je v globini 70 cm ležal v vzhodni steni vodoraven kol, debel 8 cm, pod njim je bil pas ogljenine;
 svetlorumenkasta peskovita ilovica: 10—14 cm;
 rjavkasta ilovica s keramičnimi fragmenti in majhnimi vejicami: 8 do 14 cm;
 svetlosiva peskovita glina; v tej plasti smo dosegli globino 150 cm, a globlje nismo šli zaradi talne vode (priloga 3).

Na prve kole smo naleteli že v globini 40 cm. Trideset kolov je bilo navpičnih in trije vodoravni. Debeli so bili od 4,2 cm do 16,5 cm. Vodoravni so bili debeli 7,5 cm, 8 cm in 10,2 cm. Ohranjena dolžina dveh kolov je bila 120 oziroma 150 cm, tretji, ki je bil v vzhodni steni sonde, je v vidni dolžini meril 250 cm, a je izginjal v severni steni. Tudi tu so za kole uporabili predvsem kostanj (T. II, 3).

Razporeditev kolov v tej sondi kaže smer od juga proti severu v dveh vrstah, ki sta med seboj oddaljeni okoli 160 cm. Medtem ko je ena vrsta sestavljena iz posamezno zabitih kolov, sestavljajo drugo skupino po tri ali pet kolov skupaj. Prečna kola, ki sta ležala v globini 80 cm, sta verjetno pripadala gornji konstrukciji kolišča ali pa stavbi; ležala sta pravokotno drug proti drugemu (risba 4).

Kulturni ostanki pa so bili v tej sondi zelo maloštevilni. Keramiko so predstavljali fragmenti ostenja raznih posod brez ornamentacije; ohranjen je bil le en fragment z rahlo nakazanim cilindričnim vratom in zaobljenim robom ustja. Vsi fragmenti so bili neglajeni ter grobo izdelani iz sivo pečene gline; mešane s peskom.

Vse tri sonde, ki so imele skoraj v isti globini plasti s kulturnimi ostanki, so zadele verjetno na isto koliščarsko naselbino, zlasti druga in četrta, ki sta bili izkopani celo v isto kolišče, saj je njihova oddaljenost znašala le 50 m. Na robu kanala so še danes vidni razni keramični fragmenti, ki so jih delavci pri kopanju vrgli na površje. Tako je kolišče danes s kanalom presekano na dve polovici.

Z letošnjimi najdbami sta ponovno odkriti obe kolišči, ki ju je odkril Dežman,¹ a ju je v letu 1941 brezuspešno iskal Ložar ter tudi lokaliziral na drugem mestu.² Domnevo, ki jo je postavil Melik,³ da je treba iskati kolišča ob Maharskem grabnu, so potrdile najdbe v omenjenih sondah.

Tipični, v svetu znani izžanski keramiki bikoničnih posod in inkrustaciji se je približal fragment bikonične posode, ki so ga skupno s fragmentom koničnega vratu neke posode našli delavci pri gradnji novega tako imeno-

¹ Dežman, Bericht, 1877 (separat), str. 4.

² Ložar, GMDS, 1942, str. 89.

³ Melik, Mostiščarsko jezero, 1946, str. 75—77.

vanega Resnikovega kanala. (Kanal se bo izlival v Iščico na njenem desnem bregu približno 200 m od cestnega mosta preko Iščice na cesti Ig—Babna gorica.)

Poleg teh dveh fragmentov so našli še nekaj kolov, živalskih vreten in razbitih cevastih kosti. Prvi fragment pripada gornjemu delu bikonične posode s trakastim ročajem, ki veže rame s cilindričnim vratom, katerega rob ustja je vodoravno odrezan, a mestoma tudi rahlo zaobljen. Posoda, ki je sivo pečena in izdelana iz dobro prečiščene gline, ima ostro naznačen prehod iz spodnjega dela v gornji. V nasprotju s spodnjim je gornji del debelejši (9 mm : 6 mm) in ornamentiran z vrezi, ki skoraj vzporedno ter malo poševno potekajo od roba ustja proti največji periferiji, kjer se ob kleku končajo. Največja širina fragmenta je 26 cm, višina 17,2 cm, višina vratu 5,1 cm, širina ročaja od 4,1 do 4,7 cm, debelina 1,1 cm (T. VII, 20).

Drug fragment je 14,4 cm visok del koničnega vratu z zaobljenim robom ustja; širina je 10 cm, debelina 0,7 cm. Fragment je pripadal neki večji posodi iz sivo pečene, dobro prečiščene gline; površina fragmenta je neglazena (T. VII, 21).

Vse najdbe so izkopali delavci v temnosivi ilovici v globini 150 cm. Po načrtu novega kanala dosežejo v tej globini širino le 60 cm in tako na ta način obsežejo le majhen pas kulturne plasti. Zaradi tega je ekipa poskusila s sondo (risba 1, t. V) dobiti čim več podatkov; žal smo zaradi premočnega dotoka talne vode morali dela prekiniti, preden smo dosegli predvideno globino. Že v globini okoli 30 cm smo v severni steni sonde, ki je merila 3 × 3 m, našli 8 cm debel navpičen kol. Ruši in subhumusu je sledila svetla siva ilovica v globini 20 cm ter je bila debela 30—40 cm, nekoliko temnejša siva ilovica je bila debela okoli 50 cm, v njej je bilo precej ostankov dračja. V temnosivi ilovici smo pri globini 110 cm ustavili izkopavanje.

Bodoča tehnično bolj opremljena izkopavanja nam bodo morda dala odgovor na vprašanja, kje in v kakšnem obsegu se je tu razprostiralo kolišče, ki je od dosedaj odkritih oddaljeno preko 350 m jugovzhodno proti Igu. Ker je na tem mestu tekla nekoč Iščica je možno, da so tu najdeni predmeti bili preneseni sem od drugod, kajti najdene kosti, fragmenti in koli so precej oddaljeni med seboj, pa tudi kulturna plast temnosive ilovice je na mnogih mestih prekinjena.

Poleg teh sond smo napravili še nekaj poskusnih kopov, ki nam niso dali nobenih kulturnih ostankov, temveč le vpogled v različno razporeditev zemeljskih plasti na raznih mestih v okolici Iga. Tu bi omenil le nekaj primerov.

Sonda na parceli 1209, last Jesiha z Iga, je imela sledečo stratigrafijo:

ruša: 8 cm;

subhumus: 16 cm;

šota s hrastovimi vejami: 40 cm;

siva pečena ilovica: 33 cm;

rjavosiva pečena ilovica z ostanki polžjih lupinic: 34 cm;

sivorumena ilovica: 70 cm.

Na Križmanovi parceli na Partih je ruši sledila do globine 180 cm šota s hrastovimi vejami nato pa svetla siva ilovica. Na parceli št. 485, na terenu med Ižansko cesto ter Iščico, je ruši (debelina 14 cm) in subhumusu (deblina 32 cm) sledil droben bel grušč preko enega metra, ki se je sproti podsipal.

V sondi na parceli 1457 na Partih je ruši in subhumusu sledila šota, v kateri smo našli ostanke keramike in ruše. To je zadosten dokaz, da so tu bila nekoč izkopavanja. Enako smo našli že prekopane plasti na nekaterih parcelah ob Ižanski cesti na Kepjah.

S temi poskusnimi kopi ter podatki, ki so nam jih podali ižanski posestniki, se nam je posrečilo dobiti točnejšo sliko mesta in obsega posameznih izkopavanj, ki jih tu vodil Dežman v letih 1875—1877. To je bil tudi namen opisanega sondiranja.

RÉSUMÉ

Rapport sur les sondages faits à Ig près Ljubljana

Dans le voisinage d'Ig près Ljubljana une équipe de la Section d'archéologie de l'Académie Slovène des Sciences et des Arts a fait plusieurs sondages. A cette occasion on a découvert des constructions lacustres à ainsi nommé Veliko Mostišče (grandes palafittes) entre le ruisseau d'Iščica et le canal Mahar.

Dans le cours de trois sondages l'équipe a déterré en outre de pilotis érigés beaucoup d'autres restes de civilisation, p. e. fragments de différents vases plastiquement décorés et outils d'os et de pierre. Les pilotes de châtaignier étaient épais de 4—16,5 cm et ils étaient debout en rangées distantes l'une de l'autre environ 160 cm. Les rangées allaient dans la direction SO vers SN ou S vers N.

Une autre colonie lacustre fut découverte pendant la construction du nouveau canal de Resnik qui débouchera dans le ruisseau d'Iščica. En outre de pilotes et d'os d'animaux les ouvriers y déterrèrent aussi un fragment d'un col conique de vase et un fragment d'un vase biconique au col cylindrique et à l'anse en forme de ruban.

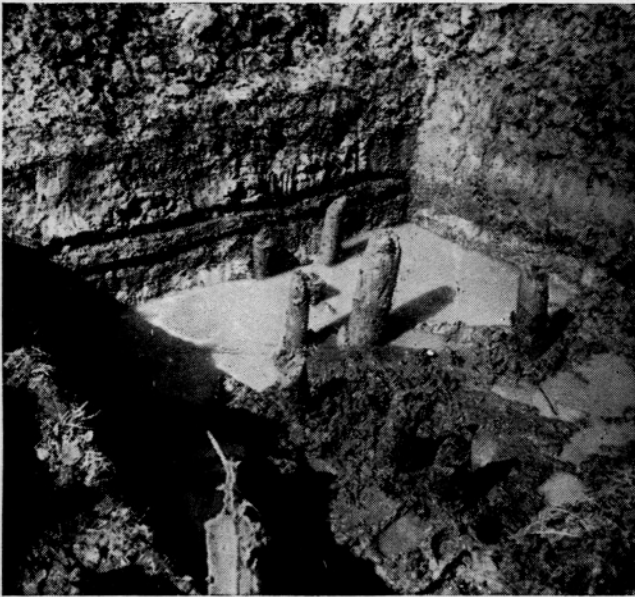
Les autres sondages n'ont servi qu'à l'examen stratigraphique du terrain du marais de Ljubljana aux environs d'Ig.

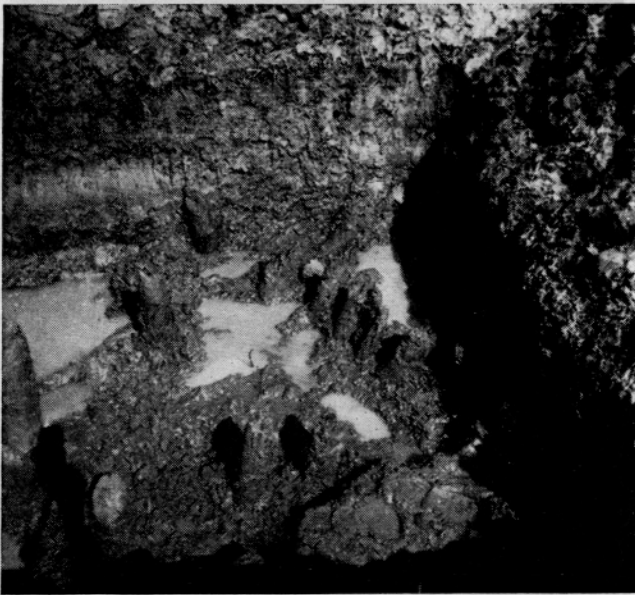
Sl. 1. Pogled (od vzhodne strani proti zahodni) na kole in »kurišče«
 inola 7

Sl. 2. Profil severne strani in pogled na kurišče

Sl. 5. Pogled (od jugovzhoda proti severovzhodu) na kole in prečni tram v steni

Sl. 4. Pogled v severovzhodni vogel sonde

Sl. 1

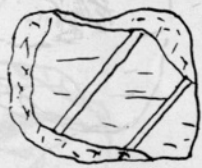
Sl. 2

Sl. 3

Sl. 5

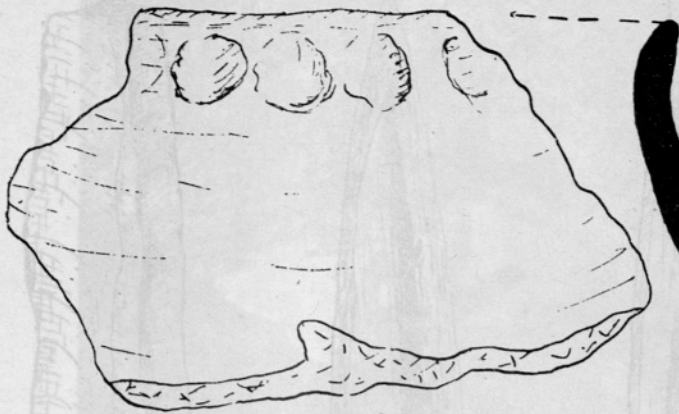
Sl. 6

Sl. 4

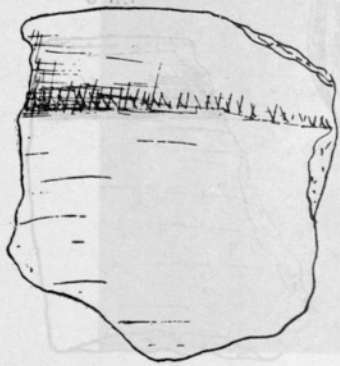
Sl. 7

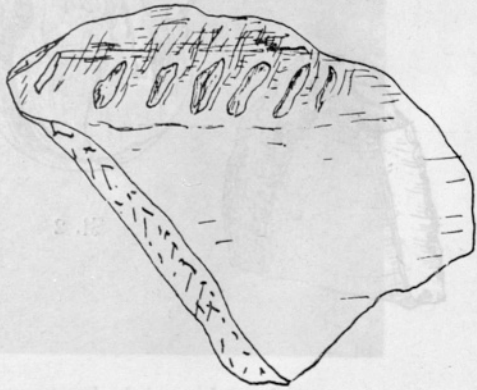
Sl. 8

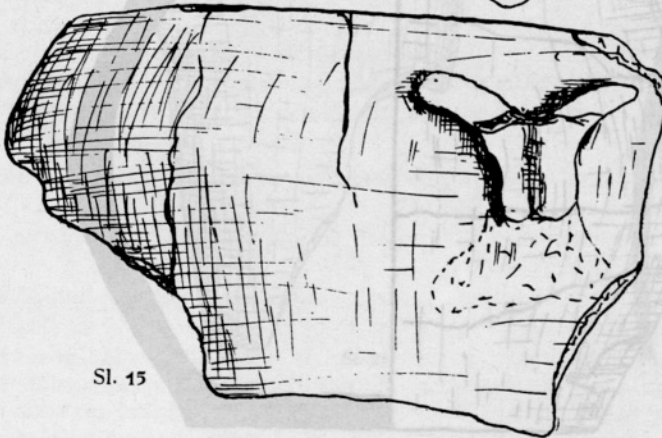
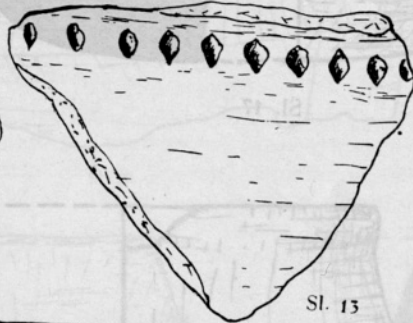
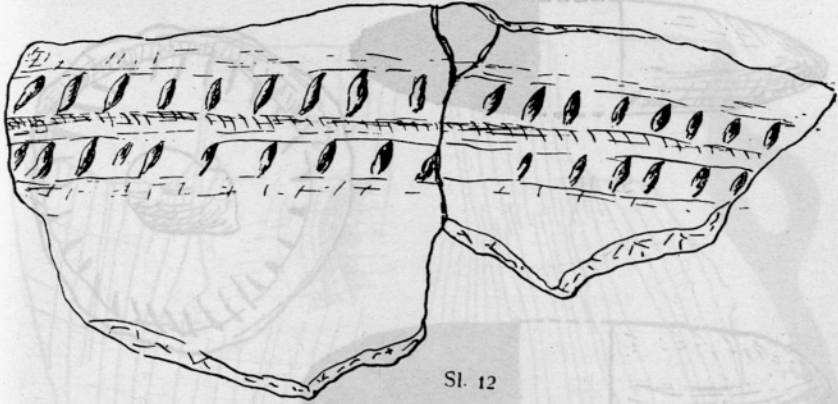
Sl. 9

Sl. 10

Sl. 11

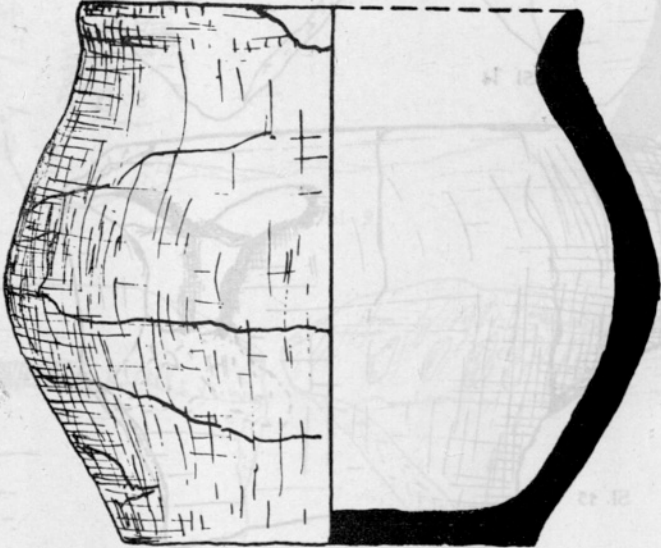
Sl. 16

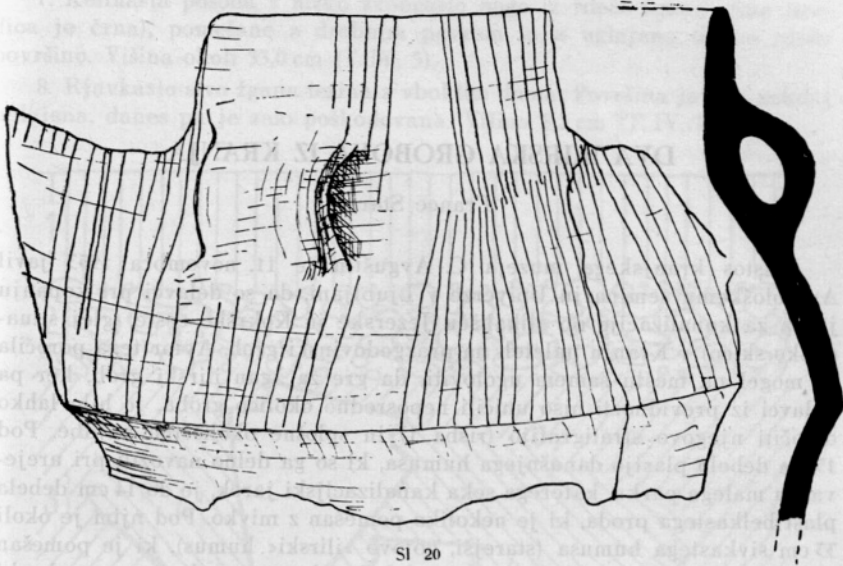
Sl. 19

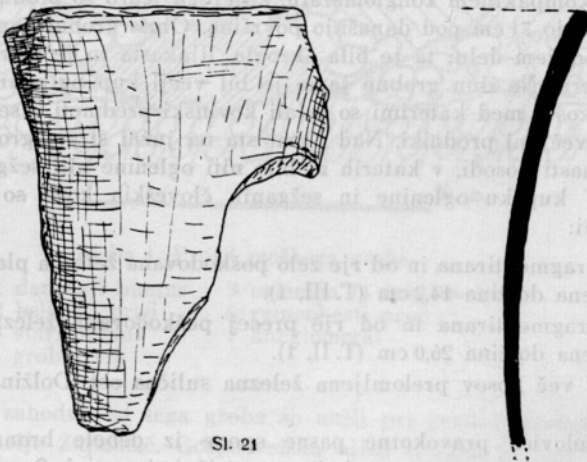
Sl. 17

Sl. 18

SI 20

SI 21